

Н.В. Хендель,

кандидат юридичних наук, доцент,

Інститут національного та міжнародного права

Міжнародного гуманітарного університету,

м. Одеса, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НЕМІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Під час надзвичайних ситуацій та ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людини, до яким також відносяться збройні конфлікти неміжнародного характеру, міжнародні урядові та неурядові організації діють скоординовано задля надання необхідної допомоги. За статистикою гуманітарної допомоги потребують майже 62 мільйони людей, які страждають з приводу війни, конфліктів та стихійного лиха [5].

Кожна міжнародна міжурядова організація має свій власний мандат, який є похідним від її установчих документів. Однак, така діяльність входить у компетенцію значної кількості міжнародних організацій, серед яких, наприклад, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та ін. Отже, різний правовий статус та мандат організацій породжує труднощі щодо координації діяльності з надання гуманітарної допомоги під час надзвичайних / кризових ситуацій, що зумовило необхідність проведення гуманітарної реформи системи ООН.

На рівні ООН питання надання гуманітарної допомоги та захисту гуманітарного персоналу регулюється резолюцією 46/182 від 19 грудня 1991 року про зміцнення координації в області надзвичайної гуманітарної допомоги Організації Об'єднаних Націй та резолюцією резолюцією 66/117 від 15 грудня 2011 року про безпеку і захист гуманітарного персоналу та захисту персоналу Організації Об'єднаних Націй, а також резолюцію 1502 (2003) Ради Безпеки від 26 серпня 2003 р. Також всі залучені в збройні конфлікти сторони відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, зокрема у відповідності зі своїми обов'язками по Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. і застосовними до них обов'язками по Додатковим протоколам до цих конвенцій від 8 червня 1977 р., повинні забезпечувати безпеку і захист всього гуманітарного персоналу, який надає гуманітарну допомогу під час збройного конфлікту міжнародного чи неміжнародного характеру.

Для поліпшення надання своєчасної та ефективної гуманітарної допомоги і забезпечення синергетичного ефекту на універсальному рівні був використаний кластерний підхід. Він був запропонований у рамках гуманітарної реформи в рамках ООН у 2005 р. Гуманітарна реформа ґрунтується на трьох принципах: поліпшення прогнозованості фінансування через Центральний фонд реагування на надзвичайні ситуації; координування ефективних дій у відповідь через кластерний підхід; посилення системи координаторів з гуманітарних питань. Наслідком гуманітарної реформи стало виділення одинадцять кластерів. Кластер – це група установ, організацій та/або інститутів, взаємозалежних своїми відповідними мандатами, які разом працюють над досягненням спільних цілей. Метою кластерного підходу є посилення готовності і технічного потенціалу всієї системи ООН для прийняття заходів у відповідь на надзвичайні ситуації шляхом чіткого визначення лідерства між міжнародних урядових організацій та поліпшенням звітності та прозорості цих дій. Крім кластерного підходу гуманітарна реформа передбачає створення гуманітарних коридорів задля ефективного лідерства та координації гуманітарного співробітництва в надзвичайних ситуаціях зі своєчасним та гнучким фінансуванням.

Під час надзвичайної / кризової ситуації кластерний підхід передбачає наступний алгоритм дій: у разі кризи Координатор надзвичайної допомоги ООН від імені Генерального секретаря і після консультування з Межорганізаційним постійним комітетом (далі – МПК) призначає Координатора з гуманітарних питань (далі – КГП); у відповідній державі/регіоні КГП відповідає за координацію гуманітарної діяльності групи МПК – організацій ООН та міжнародних неурядових організацій – при консультуванні з національними органами влади та Координатором ООН з надзвичайної допомоги.

Кластерний підхід ООН використовується «у разі раптового виникнення нової великомасштабної надзвичайної ситуації, що вимагає багато секторного реагування за участю широкого кола

міжнародних гуманітарних учасників, кластерний підхід повинен використовуватися з самого початку планування та організації міжнародного реагування» [1].

Діяльність міжнародних організацій щодо надання гуманітарної допомоги під час надзвичайних/кризових ситуацій розподіляється наступним чином: за діяльність у сфері сільського господарства керівництво глобальних кластерів несе Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (далі – ФАО); за управління таборами – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (далі – УВКБ ООН) та Міжнародна організація з міграції (далі – МОМ); за ранні етапи відновлювальних робіт – Програма розвитку ООН (далі – ПРООН); за освіту – Дитячий фонд ООН (далі – ЮНІСЕФ) та міжнародна неурядова організація «Врятуємо дітей»; за аварійні укриття – УВКБ ООН та Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (відповідальний за скликання); за охорону здоров'я – Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) та 32 гуманітарних партнерських установи; за харчування – ЮНІСЕФ; за захист – УВКБ ООН та Управління Верховного комісара ООН з прав людини (далі – УВКПЛ) і ЮНІСЕФ; за телекомунікації – Управління ООН з координації гуманітарних справ (далі – УКГП) та ЮНІСЕФ; за водопостачання та санітарію – ЮНІСЕФ [2].

Гуманітарна координаційна система включає три основних компоненти процесів і механізмів: геополітичний аналіз і планування для визначення необхідності призначення КГП; підбір персоналу, професійне навчання і т.д.; політична, технічна та адміністративна підтримка роботи КГП на місцях.

Протягом перших 24 годин КГП консулює партнерів-організацій, пропонує координаторів та відповідальних з міжнародних організацій для кожної основної сфери. КГП направляє пропозиції УКГП. УКГП обговорює пропозиції з лідерами глобальних кластерів. Протягом 24 годин з моменту отримання пропозиції від КГП, УКГП забезпечує узгодження на глобальному рівні, УКГП інформує КГП і партнерів про згоду щодо координації діяльності з окремої сфери міжнародною організацією, а в свою чергу КГП інформує уряд і всіх партнерів про співробітництво та діяльність.

Відносно надання міжнародної гуманітарної допомоги і використання кластерної системи в Україні, Голова регіонального офісу для держав Кавказу та Центральної Азії УКГП Марсель Вассен зазначив, що міжнародна система підготовки та реагування передбачає створення окремих секторів, які очолюють інституції ООН і до складу яких входять різні організації, які надають гуманітарну допомогу [3]. Також Марсель Вассен підкреслив, що інституції ООН, які координують роботу секторів (освіта, здоров'я, надання засобів для існування та раннього відновлення, водне забезпечення, продовольча програма, забезпечення житлом, тощо), готові співпрацювати з Міністерствами України у певних галузях та надавати свою допомогу у відповідь на офіційний запит від Уряду України [3]. Співробітництво України з УКГП направлене на здійснення об'єктивної та всеохоплюючої оцінки гуманітарної ситуації на сході України та на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим, в т.ч. в рамках залучення УКГП до діяльності Моніторингової місії Управління Верховного комісара ООН з прав людини в Україні [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуманитарная реформа. Создание сильной более предсказуемой системы гуманитарного реагирования. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.untj.org/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=1035:un-reform-and-cluster-approach-2008-rus&id=172:other&Itemid=746
2. Что такое Кластер здравоохранения? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/hac/about/faqs/ru/index3.html>
3. Агенції ООН зустрілися із представниками української влади для обговорення гуманітарних потреб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_26365.html
4. Постійний представник України Посол Юрій Клименко зустрівся із заступником Директора Женевського відділення Управління ООН з координації гуманітарних питань (УКГП) Р. Мюллером [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/24912-postijnij-predstavnik-ukrajini-posol-jurij-klimenko-zustrivsia-iz-zastupnikom-direktora-zhenevskogo-viddilennya-upravlinnya-oon-z-koordinaciji-gumanitarnih-pitany-ukgp-rmyullerom>
5. Гуманітарна допомога надалі необхідна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/198/Artykul/109718>